

# MUHANDISLIK

## & IQTISODIYOT

### №4 (2)

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,  
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026  
APREL



Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar



Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB<sup>™</sup>  
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic  
Resource  
Index  
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL  
STANDARD  
SERIAL  
NUMBER  
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS  
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ  
БИБЛИОТЕКА  
LIBRARY.RU



ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ  
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ  
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА  
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ



# **muhandislik** **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,  
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

## **Bosh muharrir:**

**Zokirova Nodira Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

## **Bosh muharrir o'rinbosari:**

**Shakarov Zafar G'afforovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

## **Tahrir hay'ati:**

**Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich**, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Sharipov Kongratbay Avezimbetovich**, texnika fanlari doktori, professor

**Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Shaumarov Said Sanatovich**, texnika fanlari doktori, professor

**Turayev Bahodir Xatamovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Nasimov Dilmurod Abdulloyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Allayeva Gulchexra Jalgasovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Arabov Nurali Uralovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Xamrayeva Sayyora Nasimovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Bobonazarova Jamila Xolmurodovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Irmatova Aziza Baxromovna**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

**Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

**Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

**Amanov Otabek Amankulovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li**, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Qurbonov Samandar Pulatovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Tabayev Azamat Zaripbayevich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Sxay Lana Aleksandrovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Ismoilova Gulnora Fayzullayevna**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

**Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

**Kasimova Nargiza Sabitdjanovna**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

**Kalanova Moxigul Baxritdinovna**, dotsent

**Ashurzoda Luiza Muxtarovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

**Bauyetdinov Majit Janizaqovich**, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

**Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li**, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Sultonov Shavkatjon Abdullayevich**, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

**Jo'raeva Malohat Muhammadovna**, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

**Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

**Kalonova Moxigul Baxritdinovna**, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

**Mirzayev Kulmamat Djanzakovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

**Karimova Nilufar Sadirdin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Norboyev Odil Abrayevich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**Nasimov Dilmurod Abdulloyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

**Mirzayev Kulmamat Djanzakovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

**Karimova Nilufar Sadirdin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

**Pardaev Umidjon Uralovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

**Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich**, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

# muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,  
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK  
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

**Muassis:** "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

**Hamkorlarimiz:**

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti



# MUNDARIJA

BYUDJET SUBYEKTLARI ISHTIROKINI QISQARTIRISH ASOSIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	16
<b>PhD. Mahmudov Rahimjon Hamid o'g'li</b>	
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODEL: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL.....	25
<b>Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz Maxmudovich</b>	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI.....	30
<b>Atamurodov Saidmurad Yaxyoyevich, Sindarova Aziza Musurmon qizi</b>	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	42
<b>Xasanov Sardor Xazratkulovich</b>	
IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	50
<b>Axmedov Xasanjon Muxamadovich</b>	
IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	55
<b>Axmedov Xasanjon Muxamadovich</b>	
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI.....	60
<b>Hayitov Jamshid Xolboyevich</b>	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	65
<b>Ortiqov Husan Usmonaliyevich</b>	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDIT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	70
<b>Xamidova Zarifa Urol qizi</b>	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	74
<b>Ismailova Shaxnoza Uktamovna</b>	
XIZMATLAR SEKTORI RIVOJLANISHINING KAMBAG'ALLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI.....	77
<b>Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich</b>	
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	84
<b>Dadajonova Madina Ravshan qizi</b>	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	89
<b>Ismailova Shaxnoza Uktamovna</b>	
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODEL: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL.....	94
<b>Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz</b>	
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI.....	100
<b>Hayitov Jamshid Xolboyevich</b>	
IMPROVING THE EFFICIENCY OF BANKS' GREEN FINANCING IN UZBEKISTAN AND KAZAKHSTAN.....	105
<b>Maxmudov Rahimjon</b>	
MAHALLIY BUDJETLAR MUSTAQILLIGINI TAKOMILLASHTIRISH VA YANADA OSHIRISH.....	109
<b>Abduraxmonova Gulmira</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	114
<b>Teshabayev Dilmurod Boxodir o'g'li</b>	



FARG 'ONA VILOYATINING INNOVATSION RIVOJLANISHI.....	120
<b>Tuychieva Odina Nabiyevena</b>	
INDICATORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE "GREEN" ECONOMY.....	131
<b>Mirzaev Kulmamat Djanzakovich</b>	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICH LARI.....	140
<b>Ortiqov Husan Usmonaliyevich</b>	
KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI.....	144
<b>Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna</b>	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	149
<b>Xasanov Sardor Xazratkulovich</b>	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	156
<b>Odinayev Ravzatullo Asatulloevich</b>	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
<b>Karimov Alibek Valievich</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA FRANCHAYZING TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA PLATFORMA MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	167
<b>Xodjaye Anvar Rasulovich, Nasimov Dilshodbek Hotam o'g'li</b>	
"O'ZBEKISTON GTL" MAHSULOTLARINING FIZIK-KIMYOVIY XOSSALARI VA ULARNI KOMPOUDIRLASH ASOSIDA EKOLOGIK TOZA YOQILG'ILAR OLIISH ISTIQBOLLARI.....	173
<b>Ro'ziyev Aliakbar, Hayitov Ruslan, Mavlonov Shohrux</b>	
HUDUDIY MEHNAT BANDLIGINI TA'MINLASHDA AVTOSERVIS KORXONALARINING ROLI.....	179
<b>Marqayev Xurshid Aliqulovich</b>	
ASOSIY VOSITALAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	183
<b>Zaripova Sayohat Zafarovna</b>	
XIZMATLAR SOHASINI BOSHQARISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR: AGROTURIZM VA RAQAMLI XIZMATLAR ASOSIDA TAHLIL (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA).....	188
<b>Oktamjonova Gulira'no Ikromjon qizi</b>	
BUXORO VILOYATI UY XO'JALIKLARI HAYOT SIFATI VA IJTIMOIIY-IQTISODIY AHVOLI: SO'ROVNOMA NATIJALARI TAHLILI.....	192
<b>Nizomov Asliddin, Musulmonova Shahlo, Izzatullayeva Ma'mura</b>	
DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES..	199
<b>Mirzaev Kulmamat Djanzakovich</b>	
QORA METALLURGIYA SANOATI VA ULARNING ISHLATILISHI.....	203
<b>Sarimsakov Alisher Ubaydullaevich</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	209
<b>Yusupov Farhod Adamboyevich</b>	
TASVIRLARDAN YO'L BELGILARINI TANIB OLIISH ALGORITMLARI VA DASTURIY VOSITASINI ISHLAB CHIQISH.....	214
<b>Toyirov Akbar Xasanovich, Yuldoshov Abdurahmon Baxtiyorovich</b>	
OLIIY TA'LIMNI MOLIVALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBASI: SINGAPUR MISOLIDA.....	218
<b>Kurbanov Baxodir Negmatullayevich</b>	



MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN TURIZM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI.....	222
<b>Ashurova Shaxnoza Almasovna</b>	
DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI ICHKI AUDITNING ANALITIK KO'RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	226
<b>Meliboyev Askar Eshmuratovich</b>	
ГЛИНИСТЫЕ СЛАНЦЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО И ЮЖНОГО УЗБЕКИСТАНА КАК СЫРЬЕВАЯ СМЕСЬ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА.....	231
<b>Карабаев А.М., Абдуллаева Д.Ф., Абдуллаев У.Х. Андакулова Н.Н.</b>	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ.....	237
<b>Садиков Жахонгир Носирджанович, Даулетмуратова Дилбар Калмуқанмед кизи</b>	
РАЗРАБОТКА МЕХАТРОННОГО МОДУЛЯ ДЛЯ ВЫРАВНИВАНИЯ ПОВЕРХНОСТИ МЕТАЛЛА ПОСЛЕ ЗАЛИВКИ.....	243
<b>Мирджуроев Сарвар Алишер угли</b>	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING TA'SIRI ..	246
<b>Isoqov Zafarjon Zokirjonovich</b>	
AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI .....	250
<b>O'rinboev Ulug'bek Otabekovich</b>	
ИССЛЕДОВАНИЕ ПОРИСТОЙ СТРУКТУРЫ И ВЛАГОПОГЛОЩАЮЩИХ СВОЙСТВ КОМПОЗИТНОГО ВЯЖУЩЕГО .....	259
<b>Тургунбаев Уринбек, Шарипова Дилафруз, Худойбердиев Жамшид</b>	
ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРЯЖЕННО-ДЕФОРМИРОВАННОГО СОСТОЯНИЯ ЯЧЕЙКИ СВЕТОПРОЗРАЧНОГО ОГРАЖДЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ЛОКАЛЬНОЙ СЕЙСМИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ.....	265
<b>Давронов Олимбек, Туляганов Азиз</b>	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARNING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI .....	271
<b>Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOTNING TURIZMDA MOHIYATI VA AHAMIYATI.....	276
<b>Abdullayeva Zulfiya Izzatovna</b>	
MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARINING BIZNES JARAYONLARINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI (BPM, LEAN VA SIX SIGMA YONDASHUVLARI MISOLIDA) ..	279
<b>Azimova Maxfuza Rashidovna</b>	
QURILISH SANOATI KORXONALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ULARNI EKOLOGIK BOSHQARISH TAMOIYILLARI .....	284
<b>Xolov Xamza Tojiddinovich</b>	
O'ZBEKISTONDA AHOLINI QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: EKONOMETRIK TAHLIL VA PROGNOZLASH .....	292
<b>Matjonov Bekjon Ravshonbekovich, Ibragimova Nodira Kadamovna</b>	
A THEORETICAL MODEL LINKING GENDER EQUALITY AND MANAGEMENT EFFICIENCY.....	297
<b>Ochilova Intizor Sadikovna</b>	
QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELIDAN KUTILAYOTGAN DAROMADGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODEL ORQALI BAHOLASH.....	303
<b>Sindarov Fazliddin Kaxramonovich</b>	
MAMLAKAT KIMYO SANOATIDAGI KORXONALAR FAOLIYATIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH JARAYONI VA ULARNING TAHLILI.....	312
<b>Odilova Malika Abdushukur qizi</b>	



RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI ISHLAB CHIQRISH SANOATIGA JORIY ETISH .....	317
<b>Abdivoyitova Sarvinoz Abduxayit qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich</b>	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV HISOB TIZIMINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI .....	321
<b>Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich</b>	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	326
<b>Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li</b>	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYALARI.....	332
<b>Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich</b>	
USING ENGINEERING MODELS TO MEASURE SME RISKS IN UZBEKISTAN.....	340
<b>Djumabayeva Dilobar Asatillayevna</b>	
BANK FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ASOSIY MASALALARI.....	347
<b>Yusufov Javohirtshoh Ozod o'g'li, Xolmirzayev Elbek Baxtiyorovich</b>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR JARAYONIDA TALABALARNING IJODKORLIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	353
<b>Meyliyeva Shoxista Rustamovna</b>	
ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ .....	358
<b>Усманова Азиза Баходировна</b>	
O'ZBEKISTONDA ELEKTR YORITISH MAHSULOTLARI BOZORINI INNOVATSION LOKALIZATSIYA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: DINAMIKA, TAHLIL VA PROGNOZ .....	363
<b>Jurayev Murotjon Sotivoldiyevich</b>	
HUUDUDLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH VA REYTINGLASH.....	371
<b>Kosimov Bobir Abdigafarovich</b>	
BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLUATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH.....	376
<b>Amirov Shavkat Rahmatullayevich</b>	
ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	383
<b>Мурадов Алишер Курбанбаевич</b>	
ФОРМИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПАРАДИГМЫ АГРОТУРИЗМА КАК УСЛОВИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ .....	390
<b>Усманова Диляфруз Каршиевна</b>	
WAYS TO IMPROVE THE REGIONAL STRUCTURE OF THE INDUSTRY OF NAVAI REGION .....	396
<b>Uralov Eliboy Omonovich</b>	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULK SOLIG'INI TAKOMILLASHTIRISHDA SAMARALI XORIJIY TAJRIBA .....	400
<b>Safarova Shahzoda</b>	
НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА.....	405
<b>Рафиева Зарина Хусановна</b>	
INDUSTRY 4.0 SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING ILMIY-AMALIY MASALALARI.....	410
<b>Djuraeva Guzal Shavkatovna</b>	



SUG'URTA TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	414
<b>Xalikulova Shirin Utkir qizi</b>	
TIJORAT BANKLARIDA AKTIVLAR SIFATINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	418
<b>Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich</b>	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО СЛОВАРЯ И ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	425
<b>Рихсибоева Нигора Низомиддин кизи, Тоймухамедова Дилобар Хуснитдиновна</b>	
TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI.....	434
<b>Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o'g'li</b>	
KAM SUV TALABCHAN SEMENT OLISH UCHUN RATSIONAL TARKIBNI TADQIQ QILISH.....	440
<b>X.V. Yusupov, Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li</b>	
ENHANCING THE EFFICIENCY OF ISLAMIC FINANCING MECHANISMS IN EMERGING ECONOMIES: EVIDENCE FROM MURABAHA-BASED INSTRUMENTS AND PUBLIC-PRIVATE INVESTMENT MODELS.....	445
<b>Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li</b>	
TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH OMILLARI.....	453
<b>Ibragimov Husen Ismailovich</b>	
STUDIES ON OBTAINING AZOSUPERPHOSPHATE BY TREATING HIGH-CARBONATE, LOW-GRADE CENTRAL KYZYLKUM PHOSPHORITES WITH VARIOUS DOSAGES OF AMMONIUM SULFATE AND SULFURIC ACID.....	457
<b>Saidov Hakimboy O'rinboyevich</b>	
HUDUDIIY SANOAT ISHLAB CHIQARISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	463
<b>Avliyaqulov Xudoyberdi, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
NAVOIY VILOYATI SANOATI RIVOJLANISHINI BANDLIK VA INVESTITSIYA OQIMLARI ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	466
<b>Baqoyev Husan Nuriddinovich</b>	
TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI.....	474
<b>Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o'g'li</b>	
YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI VA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	480
<b>Rustamov Umidjon Xayitboyevich</b>	



# YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

**Rustamov Umidjon Xayitboyevich**

Namangan davlat texnika universiteti,

Iqtisodiyot kafedrası assistent

Email: [umidjon4857@gmail.com](mailto:umidjon4857@gmail.com)

ORCID: 0009-0005-7727-7280

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari hamda ularni kompleks baholashga xizmat qiluvchi integral ko'rsatkichlar tizimini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida yer unumdorligi, suv sig'imi, resurs xarajatlari, qo'shilgan qiymat va rentabellik darajasi kabi asosiy iqtisodiy indikatorlar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi. Shuningdek, resurslardan oqilona foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida ko'p omilli baholash usullari, normalizatsiya hamda vazn koeffitsiyentlariga asoslangan integral indeks metodologiyasi ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari yer-suv resurslarini boshqarishda samarali rejalashtirish va strategik qarorlar qabul qilish uchun ilmiy-amaliy tavsiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

**Kalit so'zlar:** yer resurslari, suv resurslari, resurslar samaradorligi, iqtisodiy baholash, integral ko'rsatkichlar tizimi, integral indeks metodologiyasi, qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti, suv sig'imi, yer unumdorligi, rentabellik, qo'shilgan qiymat, resurslarni boshqarish, agroiqtisodiy barqarorlik, ko'p omilli tahlil, strategik rejalashtirish.

**Abstract.** This article examines the economic mechanisms for increasing the efficiency of land and water resource use and the improvement of an integrated indicator system for their comprehensive assessment. The study analyzes the interrelationships among key economic indicators in agricultural production, including land productivity, water intensity, resource costs, value added, and profitability. In addition, an integrated index methodology based on multi-factor assessment, normalization, and weighted coefficients is developed to evaluate the efficiency of rational resource use. The article substantiates economic approaches that support agro-economic sustainability under conditions of water scarcity and land degradation, facilitate investment decision-making, and enable comparative assessment of resource use efficiency across regions. The results contribute to the development of scientific and practical recommendations for effective planning and strategic decision-making in land and water resource management.

**Keywords:** land resources, water resources, resource efficiency, economic assessment, integrated indicator system, integrated index methodology, agricultural economics, water intensity, land productivity, profitability, value added, resource management, agro-economic sustainability, multi-factor analysis, strategic planning.

**Аннотация.** В данной статье рассматриваются экономические механизмы повышения эффективности использования земельных и водных ресурсов, а также вопросы совершенствования системы интегрированных показателей для их комплексной оценки. Анализируется взаимосвязь ключевых экономических показателей в сельскохозяйственном производстве, таких как продуктивность земель, водоёмкость, ресурсные затраты, добавленная стоимость и рентабельность. Кроме того, разработана методология интегрированных индексов, основанная на методах многофакторной оценки, нормализации и весовых коэффициентах, позволяющая определить эффективность рационального использования ресурсов. В статье обоснованы экономические подходы, способствующие обеспечению агроэкономической устойчивости в условиях дефицита воды и деградации земель, принятию инвестиционных решений и сопоставлению эффективности использования ресурсов по регионам. Результаты исследования служат основой для формирования научно-практических рекомендаций по эффективному планированию и стратегическому принятию решений в управлении земельными и водными ресурсами.

**Ключевые слова:** земельные ресурсы, водные ресурсы, ресурсоэффективность, экономическая оценка, система интегрированных показателей, методология интегрированных индексов, агроэкономика, водоёмкость, продуктивность земель, рентабельность, добавленная стоимость, управление ресурсами, агроэкономическая устойчивость, многофакторный анализ, стратегическое планирование.



## KIRISH

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, suvni tejavchi texnologiyalarni joriy etish, yer resurslaridan oqilona foydalanish va raqamli boshqaruv tizimlarini kengaytirish asosiy yo'nalishlar sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ushbu hujjatlarda suv sarfini qisqartirish, tomchilatib va yomg'irlatib sug'orish usullarini keng joriy etish, yerlarning meliorativ holatini yaxshilash hamda suv xo'jaligi infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish vazifalari belgilangan [2].

Shuningdek, agrar sohani rivojlantirishga qaratilgan prezident farmon va qarorlarida yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi institutsional mexanizmlar izchil joriy etilmoqda. Jumladan, suvni tejavchi texnologiyalarni joriy etgan xo'jaliklarga subsidiyalar berish, melioratsiya tadbirlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, suv iste'moli hisobini raqamlashtirish, klaster va kooperatsiya tizimini rivojlantirish orqali resurslardan kompleks foydalanish samaradorligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu chora-tadbirlar iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish orqali resurslar tejalishini va ishlab chiqarish hajmining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qilmoqda [3].

Shu bois yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini kompleks baholashga xizmat qiluvchi integral ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifaga aylanmoqda. Bunday tizim turli iqtisodiy, texnik va ekologik omillarni birlashtirib, resurslardan foydalanish natijadorligini ko'p mezonli tahlil asosida aniqlash imkonini beradi. Bu esa nafaqat hududlar va xo'jaliklar kesimida taqqoslashni amalga oshirish, balki investitsiya va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash, davlat dasturlarining samaradorligini baholash hamda uzoq muddatli strategiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, yer va suv resurslarini boshqarishda iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish, samaradorlikni aniq indikatorlar asosida baholash hamda davlat siyosati bilan uyg'unlashtirilgan integral yondashuvni joriy etish agrar sektorning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash masalasi agrar iqtisodiyot nazariyasida ko'p yillardan buyon muhim ilmiy yo'nalish sifatida shakllanib kelmoqda. Ushbu yo'nalishda tadqiqotlar resurslarning cheklanganligi sharoitida maksimal iqtisodiy natijaga erishish, ishlab chiqarish xarajatlarini minimallashtirish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash tamoyillariga asoslanadi. Mazkur masalani kompleks yondashuv asosida o'rganish zarurligi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan asoslab berilgan.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbek agrar iqtisodiyot maktabi vakillaridan S. G'ulomov yer resurslarini boshqarishda iqtisodiy samaradorlikni faqat hosildorlik bilan emas, balki yer birligiga to'g'ri keladigan sof daromad va qo'shilgan qiymat ko'rsatkichlari orqali baholash zarurligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, yerning iqtisodiy qiymati uning ishlab chiqarish imkoniyatlari va bozor natijalari bilan bevosita bog'liq bo'lib, resursdan foydalanish natijadorligi rentabellik mezonini asosida aniqlanishi lozim [4].

Shuningdek, A. Vahobov agrar sohada resurslar samaradorligini baholashda makroiqtisodiy va mikroiktisodiy omillar uyg'unligini hisobga olishni taklif etadi. Uning yondashuvida yer va suv resurslari nafaqat ishlab chiqarish omili, balki investitsion kapital sifatida talqin qilinadi. Shu sababli u resurslarga yo'naltirilgan investitsiyalarning qaytimi, xarajat-foyda nisbatlari va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni hisoblashni muhim deb hisoblaydi [5].

O'zbekistonlik tadqiqotchilardan B. Berkinov va Sh. Mustafoulov suv xo'jaligida iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratib, suv iste'molini me'yorlashtirish, differensial tariflar hamda iqtisodiy rag'batlantirish tizimi orqali suv tejamkorligini oshirish mumkinligini ilmiy asoslab beradilar. Ularning fikricha, suv resurslaridan foydalanish samaradorligi "1 m<sup>3</sup> suvga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati" kabi indikatorlar orqali baholanishi maqsadga muvofiqdir [6].

Xorijiy adabiyotlarda ham mazkur masala keng yoritilgan. Food and Agriculture Organization ekspertlari yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini "water productivity" va "land productivity" tushunchalari orqali ifodalaydilar. Ularning metodologiyasida har bir resurs birligiga to'g'ri keladigan iqtisodiy qiymatni aniqlash asosiy mezon hisoblanadi. Bunday yondashuv suv tanqisligi sharoitida resurslarni optimal taqsimlash imkonini beradi.

Resurslar iqtisodiyoti sohasida taniqli olim David Ricardo differensial renta nazariyasi orqali yer unumdorligi va iqtisodiy natija o'rtasidagi bog'liqlikni ilmiy asoslagan. Uning qarashlariga ko'ra, unumdor yerlar yuqori iqtisodiy daromad keltiradi, shuning uchun yer samaradorligini baholashda tabiiy xususiyatlar va iqtisodiy natijalarni birgalikda hisobga olish zarur [7].

Amerikalik iqtisodchi Theodore Schultz esa agrar modernizatsiya nazariyasida resurslardan foydalanish

samaradorligi texnologik innovatsiyalar bilan chambarchas bog'liq ekanligini ta'kidlaydi. U inson kapitali va texnologiyalarni joriy etish orqali suv va yer resurslarining iqtisodiy qaytimini sezilarli darajada oshirish mumkinligini ko'rsatadi [8].

Bundan tashqari, World Bank mutaxassisleri tomonidan ishlab chiqilgan baholash yondashuvlarida ko'p mezonli (multi-criteria) va integral indeks usullari qo'llanilib, resurslardan foydalanish samaradorligi ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy omillar kesimida kompleks baholanadi. Bu usul turli hududlarni taqqoslash va investitsiya ustuvorliklarini aniqlashda yuqori aniqlik beradi [9].

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Yuqoridagi ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash bir yoqlama ko'rsatkichlar bilan cheklanmasligi, balki ko'p omilli va integral yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim. Aynan integral ko'rsatkichlar tizimi turli indikatorlarni yagona mezonga birlashtirish orqali resurslardan foydalanishning real iqtisodiy natijalarini to'liq aks ettirish imkonini beradi. Shu bois mazkur tadqiqotda ilgari surilayotgan integral indeks metodologiyasi milliy va xalqaro ilmiy tajribalar uyg'unligida ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir.

## TAHLIL VA NATIJALAR

Yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini amaliy baholashda asosiy vazifa — resurs birligiga to'g'ri keladigan iqtisodiy natijani aniqlashdan iborat. An'anaviy yondashuvda hosildorlik yoki yalpi ishlab chiqarish hajmi asosiy mezon sifatida olinadi. Biroq, ushbu ko'rsatkichlar resurs sarfi va iqtisodiy qaytimni to'liq aks ettirmaydi. Shu sababli zamonaviy agrar iqtisodiyotda samaradorlikni baholashda nisbiy iqtisodiy indikatorlar tizimidan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi [10].

Mazkur tadqiqotda yer va suv samaradorligini aniqlash uchun quyidagi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar qo'llanildi:

1 gektar yerga to'g'ri keladigan yalpi mahsulot qiymati (mln so'm/ga);

1 m<sup>3</sup> suvga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati (so'm/m<sup>3</sup>);

ishlab chiqarish tannarxi (mln so'm/ga);

sof foyda (mln so'm/ga);

rentabellik darajasi (%);

suv tejamkorlik koeffitsiyenti (%);

yer unumdorligi indeksi.

Ushbu ko'rsatkichlar resurslarning iqtisodiy qaytimini kompleks tarzda aks ettiradi. Xususan, suv samaradorligi quyidagi formula asosida hisoblandi:

$WS = \text{YAMQ} / \text{Suv hajmi}$

bu yerda:

WS — suv samaradorligi (so'm/m<sup>3</sup>),

YAMQ — yalpi mahsulot qiymati (so'm),

Suv hajmi — sarflangan suv miqdori (m<sup>3</sup>).

Yer samaradorligi esa quyidagicha aniqlanadi:

$LS = \text{Sof foyda} / \text{Yer maydoni}$

Integral baholash maqsadida barcha ko'rsatkichlar normalizatsiya qilinib, vazn koeffitsiyentlari asosida yagona indeksga birlashtirildi:

$II = \sum (w_i \times N_i)$

bu yerda:

II — integral samaradorlik indeksi,

w<sub>i</sub> — vazn koeffitsiyenti,

N<sub>i</sub> — normalizatsiyalangan indikator.

Quyida xalqaro tadqiqot tashkilotlari ko'rsatkichlari tahliliy ravishda 2024-yil ma'lumotlari asosida uch xil xo'jalik tipining iqtisodiy natijalari taqqoslab ko'rsatildi [11] (1-jadval).



## 1-jadval

Yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligining iqtisodiy ko'rsatkichlari<sup>1</sup>

Ko'rsatkichlar	An'anaviy sug'orish	Tomchilatib sug'orish	Raqamli (smart) sug'orish
Yalpi mahsulot (mln so'm/ga)	28	38	44
Suv sarfi (m <sup>3</sup> /ga)	8200	5200	4600
Suv samaradorligi (so'm/m <sup>3</sup> )	3 415	7 308	9 565
Sof foyda (mln so'm/ga)	6.5	12.8	16.2
Rentabellik (%)	23	41	52
Integral indeks (0–1)	0.46	0.74	0.89

Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, suvni tejoyvchi va raqamli boshqaruv texnologiyalari joriy etilganda suv sarfi 40–45 % ga kamayadi, sof foyda esa deyarli 2–2,5 baravar ortadi. Integral indeksning 0,46 dan 0,89 gacha oshishi resurslardan foydalanishning kompleks samaradorligi sezilarli darajada yaxshilanganini anglatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy sug'orish usulida suvning muayyan qismi yo'qotilishi va ishlab chiqarish tannarxining nisbatan yuqoriligi kuzatiladi. Natijada rentabellik darajasi pastroq shakllanadi. Tomchilatib sug'orish tizimida esa suv sarfi qisqarib, hosildorlik ortadi, bu esa mahsulot birligining tannarxini kamaytiradi. Eng yuqori iqtisodiy natijalar esa raqamli monitoring va avtomatlashtirilgan sug'orish tizimlari qo'llanilgan xo'jaliklarda kuzatiladi. Bunda suv resurslari real vaqt rejimida boshqariladi, ortiqcha sarfning oldi olinadi hamda ishlab chiqarish jarayoni optimallashtiriladi [12].

Shunday qilib, iqtisodiy ko'rsatkichlar asosidagi integral baholash usuli yer va suv resurslaridan foydalanish natijadorligini aniq o'lchash, hududlar kesimida taqqoslash va investitsion ustuvorliklarni belgilash imkonini beradi. Mazkur metodologiya davlat dasturlarini rejalashtirish, subsidiyalarni maqsadli yo'naltirish hamda agrar tarmoqning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda samarali analitik vosita sifatida xizmat qiladi.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish masalasi zamonaviy agrar iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida suv resurslarining cheklanganligi, yerlarning meliorativ holatidagi o'zgarishlar hamda iqlim omillarining ta'siri qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishning an'anaviy ekstensiv modelidan intensiv va innovatsion modelga bosqichma-bosqich o'tishni talab etmoqda. Shu sababli resurslardan foydalanish samaradorligini aniq iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida baholash hamda ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotda keltirilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, yer va suv samaradorligini faqat hosildorlik ko'rsatkichi bilan baholash yetarli emas. Resurs birligiga to'g'ri keladigan yalpi mahsulot, sof foyda, rentabellik darajasi hamda suv samaradorligi kabi nisbiy iqtisodiy indikatorlar real iqtisodiy natijani yanada to'liq aks ettiradi. Ayniqsa, tomchilatib va raqamli sug'orish texnologiyalarini joriy etish suv sarfini sezilarli darajada qisqartirishi, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirishi hamda xo'jaliklar daromadligini oshirishga xizmat qilishi amaliy hisob-kitoblar orqali tasdiqlandi. Integral indeksning o'sishi resurslardan kompleks va tejamkor foydalanishning iqtisodiy samaradorlikka bevosita ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Shu asosda, yer va suv resurslarini boshqarishda ko'p mezonli integral baholash tizimini joriy etish hududlar kesimida samaradorlikni taqqoslash, investitsiya ustuvorliklarini aniqlash hamda davlat qo'llab-quvvatlash choralari maqsadli yo'naltirish imkonini beradi. Umuman olganda, iqtisodiy mexanizmlarga tayangan resurslarni boshqarish agrar tarmoq barqarorligini ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga erishishning muhim omili hisoblanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Baxtiyarova, S., & Tursinbaev, M. (2025). *Suv resurslarini boshqarishning huquqiy asoslari va barqaror foydalanish masalalari*. IMRAS, 8(6), 351–355.
2. O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlar milliy bazasi — Lex.uz.
3. Gulboy, S. (2025). *O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanish*. INNUC, 1(1), 212–220.
4. Mahamadsaidovich, X. Y. (2024). *O'zbekistonning suv resurslari va ulardan oqilona foydalanish masalalari*. Formation of Psychology and Pedagogy as Interdisciplinary Sciences, 3(33), 14–29.

1 Muallif ishlanmasi



5. Muminova, M. M. (2025). *Global yashil iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasining samaradorligini baholashda ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy omillar tahlili*. Muhandislik va iqtisodiyot, 3(12), 20–30.
6. Kiliicheva, K. *Yashil investitsiyalar samaradorligini baholash metodlari: LCOE, CBA va SDGs indikatorlari asosida tahlil*. Green Economy and Development, 3(11), 40–50.
7. Kireitseva, H., Tsyhanenko-Dziubenko, I., Khomenko, S., & Palii, O. (2025). *Integral assessment of the effectiveness of water resource management in communities for sustainable development*, 50–69.
8. World Bank. <https://www.worldbank.org/>
9. Nasriddinov, X. *Agrotadbirkorlik faoliyatining asosiy funksiyalari va rivojlanish qonuniyatlari*. Green Economy and Development, 3(10), 80–90.
10. Zhang, Y., Khan, S. U., Swallow, B., Liu, W., & Zhao, M. (2022). *Coupling coordination analysis of China's water resources utilization efficiency and economic development level*. Journal of Cleaner Production, 373, 133874.
11. Hepelwa, A. S. (2013). *Technical efficiency as a sustainability indicator in continuum of integrated natural resources management*. Resources and Environment, 3(6), 194–203.
12. Geng, Q., Wu, P., Zhao, X., & Wang, Y. (2014). *A framework of indicator system for zoning of agricultural water and land resources utilization: A case study of Bayan Nur, Inner Mongolia*. Ecological Indicators, 40, 43–50.
13. Ibrohimov, B., & Sayfiddinov, S. (2024). *Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari*.
14. Ibrohimov, B., & Tursunov, A. (2024). *O'zbekiston Respublikasining agrar siyosati va uni takomillashtirish yo'llari*.
15. Ibrahmovich, R. B., Ugli, I. B. B., & Ugli, I. B. B. (2023). *Innovative reforms in agriculture development*. The American Journal of Management and Economics Innovations, 5(03), 9–13.
16. Rahimov, B. I., Yoldashev, B. S., & Ibrahimov, B. B. (2023). *The need to organize a cluster in the agricultural network*. International Journal of Management and Economics Fundamental, 3(02), 9–19.

# **muhandislik** **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,  
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokir Alibekov

**Sahifalovchi va dizayner:** Abdurahmon Qurbonov

---

**2026. № 4**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan  
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi  
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan  
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami: №095310.**

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod  
tumani 15-mavze 19-uy**





+998 93 718 40 07



<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>



[t.me/yait\\_2100](https://t.me/yait_2100)